

# OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

11.06.2014

## OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖN TILINPÄÄTÖSKANNANOTTO SUOMEN AKATEMIAN VUODEN 2013 TOIMINNASTA

### 1. TULOKSELLISUUS JA TULOSTAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN

Suomen Akatemia on tukenut tehtävänsä mukaisesti korkeatasoista tieteellistä tutkimusta ja kehittänyt kansainvälistä tieteellistä yhteistyötä sekä omaa toimintaansa. Akatemia vahvistaa toimenpiteillään tutkimuksen laatua ja vaikuttavuutta sekä tieteen näkyvyyttä. Akatemia on toteuttanut tehtävänsä hyvin.

Akatemian rooliin ja toimenkuvaan suomalaisessa tutkimus- ja innovaatiojärjestelmässä vaikuttavat erityisesti vuonna 2013 valmistunut Akatemian kansainvälinen arviointi ja valtioneuvoston periaatepäätös valtion tutkimuslaitosten ja tutkimusrahoituksen kokonaisuudistukseksi (VNp 5.9.2013). Arvioinnissa todetaan, että pääsääntöisesti Akatemia toimii hyvin ja kustannustehokkaasti ja sitä arvostetaan niin kotimaassa kuin ulkomailla. Valtioneuvoston periaatepäätöksen suora vaikutus Akatemiaan on strategisen tutkimuksen neuvoston perustaminen Akatemian yhteyteen ja Akatemian hallintoviraston hallinnoimaksi.

Tutkimuksen vaikuttavuus yhteiskunnassa näkyy erityisesti suorina tutkimustuloksina, koulutettujen osaavien ihmisten kautta ja vuorovaikutuksena yhteiskunnan kanssa. Vuonna 2013 julkaistun Tiedebarometrin mukaan 47 prosenttia suomalaisista tuntee hyvin suurta tai suurta luottamusta Suomen Akatemiaa kohtaan. Akatemia edistää toimintansa näkyvyyttä myös sosiaalisessa mediassa mm. Facebookissa ja Twitterissä.

Akatemian rahoittaman tutkimuksen yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta on osoituksena muun muassa, että Akatemialla oli vuonna 2013 käynnissä 12 tutkimusohjelmaa, joista uusia ohjelmia olivat: Synteettinen biologia, Tulevaisuuden oppiminen ja osaaminen, Ihmisen mieli, Akvaattisten luonnonvarojen hallinta sekä Kestävä energia. Lisäksi Tekesin kanssa käynnistettiin kymmenvuotinen yhteisohjelma ICT2023, joka suuntaa rahoitusta strategisesti valituille ICT-alan aihealueille. Tutkimusohjelmissa tehdään kansallista ja kansainvälistä rahoitusyhteistyötä ja kaikki ohjelmat arvioidaan niiden päätyttyä. Akatemia toteutti ensi kertaa tieteenala-arvioinnin seuranta-arvioinnin. Seuranta-arvioinnissa selvitettiin kasvibiologian arviointipaneelin suositusten toteutumista ja arvioinnin hyödyntämistä arvioinnin kohteena olleissa organisaatioissa.

Akatemia rahoitti yhteensä 33 huippuyksikön toimintaa ja niiden rahoitus oli 8% Akatemian vuoden 2013 hankekannan volyymistä. Akatemia rahoitti innovaatioiden edistämistä tutkimuksen keinoin rahoittamalla strategisten huippuosaamisen keskittymien (SHOK) aihealueille liittyvää tutkimusta yhteensä noin 40 miljoonalla eurolla.

Akatemia uudisti tasa-arvosuunnitelman vuosille 2014-2016. Tutkimusrahoituksessa tavoitteena on nostaa vähemmistösukupuolen osuus tutkimustehtävissä työskentelevistä vähintään 40 prosenttiin. Akatemiatutkijan ja tutkijatohtorin tehtävissä tavoite on saavutettu.

Tässä tilinpäätöskannanotossa ministeriö kiinnittää huomiota lähinnä niihin tavoitteisiin, joita Akatemia ei ole saavuttanut tai saavutti erityisen hyvin tai jotka opetus- ja kulttuuriministeriö on nähnyt keskeisiksi Akatemian toiminnan kannalta.

# OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

11.06.2014

## Toiminnallinen tehokkuus ja voimavarat

Valtuutta ja määrärahoja tavoitteiden toteuttamiseksi on Akatemialle osoitettu seuraavasti:

Voimavarat 2011–2013

Talous- ja lisätalousarviot (milj.euroa)	2 011	2 012	2 013
Akatemian myöntövaltuus	316,083	282,419	302,569
Akatemian toimintamenot (mom. 29.40.01)	13,038	12,958	12,429
Akatemian tutkimusmäärärahat (mom. 29.40.51)	236,211	251,659	238,565
Akatemian veikkausvoittovarat (mom. 29.40.53)	64,443	69,443	72,443
Tutkimusinfrastruktuurit (mom. 29.40.22)		4,000	5,000
Rahoitusosuudet kansainvälisille järjestöille (mom. 29.40.66)	15,733	17,196	17,435

Toimintamenojen (momentti 29.40.01) siirtomäärärahat kasvoivat eli vuodelle 2014 siirtyi 7,802 miljoonaa euroa, kun vuodelle 2013 siirtyi 7,301 miljoonaa euroa, mitä voidaan pitää suurena suhteessa toiminnan volyyymiin. Akatemian tulee kohdentaa siirtomäärärahoja Akatemian tiedepoliittisen tuen kehittämiseen.

Monivuotisiin tutkimushankkeisiin tarkoitettujen tutkimusmäärärahojen siirtomäärärahakanta kääntyi vihdoin laskuun, vuodelle 2014 siirtyi 207,9 miljoonaa euroa, kun vuodelle 2013 siirtyi 227,5 miljoonaa euroa.

Tutkimusmäärärahmomentin (29.40.51) budjetointimuutoksen johdosta siirtomäärärahakanta tullaan käyttämään vuosina 2014 ja 2015.

Akatemian rahoitusvolyyymi laski noin miljoona euroa eli ei merkittävästi. Kuitenkin tutkimusrahoituksen kysynnän ja tarjonnan välinen epäsuhta kasvaa edelleen. Akatemiahankkeista 17 % (2012: 17 %) sai myönteisen päätöksen ja haetusta rahoituksesta voitiin myöntää 15 % (2012: 16 %). Akatemiahankkeiden keskimääräinen myöntö laski aiemmista vuosista 460 600 euroon. Tutkimusrahoituksen pirstaloituminen heikentää käynnistyvien tutkimushankkeiden vaikuttavuutta.

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuus oli 86 %, mitä ei voida pitää tarkoituksenmukaisena. Yhteisrahoitteisen toiminnan kustannusvastaavuus oli 53 %, mikä kasvoi edellisvuodesta (41 %).

## Tuotokset ja laadunhallinta

Akatemia on useilla toimillaan edistänyt tutkimuksen laadun vahvistamista, tutkijanuran kehittymistä, tieteen aseman ja näkyvyyden vahvistamista sekä strategisten kumppanuuksien vahvistamista. Tavoitteita mittaavien indikaattoreiden määrää vähennettiin siirryttäessä nykyiselle sopimuskaudelle. Indikaattoreiden lukuarvoissa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia.

Rahoitustoiminnan kokonaiskäsittelykustannuksissa (yksikkökustannukset euroa/hakemus) on tapahtunut vähäistä kustannusten laskua. Hallintoviraston tuottavuutta kuvaava tutkimuksen rahoitustoiminnan kokonaiskustannusten osuus rahoituspäätöksistä pysyi 2,9 prosentissa, mitä voidaan pitää kansainvälisestikin kustannustehokkaana tasona.

Akatemia on merkittävä toimija Suomen innovaatio- ja tutkimusrahoitusjärjestelmässä. Suomen Akatemian rahoitusosuus valtion tutkimus- ja kehittämisrahoituksesta säilyi lähes samana (2013: 16,5 %, 2012: 16 %). Akatemia raportoi tehneensä tutkimusrahoituspäätöksiä 335 miljoonan euron edestä (2012: 327 milj.euroa, 2011: 340 milj.euroa). Akatemian vuosikertomuksen mukaan vuoden 2013 rahoituspäätökset kohdennettiin seuraavasti: tutkimushankkeisiin 53 %, tutkimusympäristöihin (tutkimusinfrastruktuureihin) 7 %, tutkijalähtöisiin rahoitusmuotoihin 29 %, kansainväliseen yhteistyöhön 9 % ja muuhun toimintaan 1 %.

## **OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ**

**11.06.2014**

Akatemian rahoituksesta kohdentui yliopistoille ja yliopistosairaaloille 84 % (2012: 81 %), sektoritutkimuslaitoksille 7 % (2012: 8 %), ulkomaisille organisaatioille 6 % (2012: 7 %) ja muille tahoille 3 %. Akatemia on merkittävä yliopistoissa tehtävän tutkimuksen rahoittaja, sen rahoitus muodosti 9,3 % (2012: 8,9 %) yliopistojen kokonaisrahoituksesta.

Akatemian tutkimusrahoituksen työllistävyys on edelleen merkittävää. Akatemian tutkimusrahoituksella työskenteli vuonna 2013 alustavien tietojen mukaan 8 581 henkilöä tehden 2 896 henkilötyövuotta (2012: 8 205 henkilöä ja 3 381 htv:tä). Henkilöiden lukumäärä on noussut, mutta tehdyt työvuodet ovat vähentyneet eli työ on osin jakaantunut useammalle henkilölle lyhyemmiksi työjaksoiksi, mikä osaltaan pirstaloi ja heikentää tutkimusrahoituksen vaikuttavuutta.

### **Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen**

Hallintoviraston henkilötyövuosimäärä oli vuoden 2013 lopussa 135,3 htv:tä vähentyen 7,2 htv:tä (5,1 %) vuodesta 2012. Henkilöstön keski-ikä on kasvussa ollen vuonna 2013 49,1 vuotta (2012: 48,3 vuotta). Valtion henkilöstön keskimääräinen ikä oli 46,1 vuotta.

Henkilöstön sairauspoissaolot kasvoivat. Sairauspoissaolojen määrä oli 10,3 pv/htv kun vuonna 2012 määrä oli 7,9 pv/htv. Sairauspäivien määrä nousi huomattavasti johtuen erityisesti useista pitkistä sairauslomista, mikä tulee ottaa huomioon TYHY-toiminnassa. Vuoden 2013 tavoitetasoa alle 8 pv/htv ei saavutettu, kuten ei valtion keskimääräistä tasoakaan 9 pv/htv vuonna 2013. Työterveydenhuollon kustannukset kasvoivat myös eli olivat 796 euroa/htv (2012: 704 euroa/htv).

Akatemia on toteuttanut joka toinen vuosi VMBaro-työtyytyväisyyskyselyn, jonka vuoden 2013 tulokset toimivat samalla Inhimillisen pääoman suunnitelman toteutumista arvioitaessa. Työtyytyväisyyskyselyn keskiarvo oli vuonna 2013 3,6 lukuasteikolla 1-5 (2011: 3,5 ja 2009: 3,6), parantuen vuoden 2011 tilanteesta ja ollen valtion (3,42) ja opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan (3,47) keskimääräisiä lukuja parempi.

Vuonna 2013 henkilöstökoulutuksen kustannukset ja koulutukseen käytetty työaika laskivat. Henkilöstön koulutuspäivien määrä on laskussa ollen vuonna 2013 4,2 pv/htv (2012: 5,5 pv/htv) ja henkilöstökoulutuksen kustannukset olivat vuonna 2013 1 346 euroa/htv (2012: 1 803 euroa/htv). Tilinpäätöksessä ei edelleenkaan oltu analysoitu vähenemisen syitä. Positiivisena osaamisen ja henkilöstön verkostoitumisen kehittämistoimena Akatemia toteutti Akatemian, opetushallituksen ja CIMO:n yhteistä mentorointihanketta.

## **2. TULOKSELLISUUDEN RAPORTOINNIN ASIANMUKAISUUS**

Kokonaisuutena tilinpäätösraportointi yhdessä sähköisen vuosikertomuksen kanssa antaa kokonaiskuvan Akatemian vuoden 2013 toiminnasta. Vuosikertomuksesta on tosin jätetty pois Akatemian rahoituksen osuus valtion tutkimus- ja innovaatiojärjestelmässä, mikä olisi kuvannut Akatemian taloudellista merkitystä kansallisesti. Edelleen ministeriö toteaa, että tilinpäätösasiakirjan informaatioarvoa olisi kasvattanut tulosten ja taustalla olevien tekijöiden perusteellisempi analysointi.

Valtiontalouden tarkastusviraston (VTV) tilintarkastajan vuosiyhteenvedossa vuodelta 2013 kiinnitettiin huomiota Akatemian käytössä olevien momenttien budjetointimenettelyihin ja valtuuspäätöksiin, joissa suorituspaikkana on Akatemia tai/ja ovat yksivuotisia. Valtuuspäätökset on kohdistettu valtion talousarvion mukaiseen käyttötarkoitukseen ja vuodesta 2014 valtion talousarviossa Akatemialla on erillinen valtuuteen sitomaton määräraha yksivuotisiin hankkeisiin. Lisäksi tilintarkastaja raportoi mm. kohdentamisvirheestä, taloussäännön tarkistamisesta rahastojen hallinnoinnin osalta ja seurantamekanismin tärkeydestä koskien palkkiokirjauksia.

**11.06.2014**

### **3. SUOMEN AKATEMIAN HAASTEET JA KEHITTÄMISTARPEET**

Akatemia toteuttaa osaltaan hallitusohjelmaa siten, että Akatemia on tieteellisen tutkimuksen keskeinen rahoittaja Suomessa ja aktiivinen toimija kansallisessa tiede- ja innovaatiojärjestelmässä sekä kansainvälisessä tiedepoliitikassa. Tutkimus- ja innovaatiojärjestelmän arvioinneissa Akatemian toimintaan kohdistuu kasvavia odotuksia.

Akatemian tulee varautua eduskunnan käsittelyssä olevan Suomen Akatemiaa koskevan lain säädösmuutoksiin. Lakiesitys sisältää mm. strategisen tutkimuksen neuvoston perustamisen Akatemian yhteyteen ja sen, että Akatemia hoitaisi neuvoston hallinnointitehtävät. Lisäksi Akatemian hallituksen kokoonpano muuttuisi, Akatemiaan perustettaisiin tutkimusinfrastruktuurikomitea nykyisen tutkimusinfrastruktuuriasiantuntijaryhmän tilalle ja kotimaisten akateemikkojen lukumäärä nousisi.

Akatemian tulee varmistaa ydintoimintonsa ja samanaikaisesti kehittää reagoitavalmiuttaan yleisesti ja ohjauksen kautta tuleviin uusiin tehtäviin sekä ennakoivalla otteella tehdä toimintansa uudelleenarviointia. Akatemian tulee kehittää omaa toimintaansa ottaen huomioon Akatemian kansainvälisen arvioinnin esiin nostamia kehittämistarpeita kuten tiedepoliittisen vaikuttamisen ja näkyvyyden lisäämisen. Akatemian tulisi pystyä tarjoamaan nykyistä vahvempaa tukea erityisesti opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla käytävään tiedepoliittiseen keskusteluun. Tämä toteutuu mm. kehittämällä Tieteen tila ja taso -raportointia sekä tukemalla yliopistojen strategioiden toteuttamista ja yliopistojen profiloitumista. Tutkimus- ja innovaatiopoliittisen toimintaohjelman toteuttamisessa Akatemialla on rooli erityisesti laatuun perustuvan ja pitkäjänteisen tieteellisen tutkimuksen rahoittajana. Opetus- ja kulttuuriministeriö korostaa, että toimintaympäristön muutos edellyttää Akatemialta rahoitusmuotojen kriittistä uudelleen ajattelua. Ministeriö pitää tärkeänä, että Akatemia aktiivisesti edistää kansallisen tutkimusinfrastruktuuripolitiikan toimeenpanoa osana korkeatasoisten tutkimusympäristöjen kehittämistä.

Akatemia uudistaa yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa kansainvälistymisen strategiset linjaukset osana kokonaisstrategian laatimista. Samassa yhteydessä tulee laatia ennakoivan globaalien ja EU-vaikuttamisen ja näkyvyyden suunnitelmat jotka vastuutetaan Akatemiassa. Akatemian tulee vahvistaa aktiivointitoimiaan, jotta suomalaiset tutkijat saisivat rahoitusta Horisontti 2020 -ohjelmasta ja muista kansainvälisistä lähteistä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää edelleen tarkoituksenmukaisena Akatemian ja Tekesin yhteistyön vahvistamista yhtenäisten asiointi- ja raportointikäytäntöjen aikaansaamiseksi sekä ICT2015 -toimien ja Horisontti 2020 -ohjelman edistämiseksi.

Vuonna 2013 akatemiahankkeen keskimääräinen hankekoko pieneni 460 600 euroon edellisen vuoden 501 500 eurosta, kun hankekoolle vuodelle 2012 asetettu tavoite oli 600 000 euroa. Tutkimushankkeiden vaikuttavuuden ja rahoitusprosessin tuottavuuden lisäämiseksi Akatemian tulee kasvattaa hankekohtaisen myöntöpäätöksen keskimääräistä euromäärää ja tutkimusohjelmien kokonaisvolyymia.

Akatemian tulee entistä vahvemmin edistää rahoittamisessaan tutkimushankkeissa sitoutumista julkaisujen avoimeen saatavuuteen ja edistää tutkimusaineistojen ja -menetelmien avointa saatavuutta.

Akatemian on otettava huomioon VTV:n esiin nostamat puutteet ja suositukset ja ryhdyttävä omalta osaltaan tarpeellisiin toimenpiteisiin.

Akatemian tulee pyrkiä maksullisessa toiminnassaan voittoa tuottavaan hinnoitteluun (kustannusvastaavuus yli 100 %). Mikäli Akatemian yhteisrahoitteisen toiminnan omarahoitusosuus ylittää 30 %, toiminnan tulee tukea vahvasti Akatemian ydintoimintoja.

# OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

11.06.2014

Hallitusohjelman mukainen tuottavuus- ja vaikuttavuusohjelma (VATU) edellyttää resurssisäästöjä, lisäksi hallituskaudella toteutetaan muita mahdollisia säästöjä, mitkä tulee toteuttaa siten, että Akatemian rahoitustoiminnot eivät vaarannu. Lisäksi tulee ottaa huomioon valtion toimitilastrategia. Akatemian tulee edelleen huolehtia, että hallintoviraston toiminnan kustannukset ovat tasapainossa valtion talousarviossa myönnettäviin hallintoviraston resursseihin.

Akatemian on edelleen kiinnitettävä huomiota rahoitustoimintansa kehittämiseen ja läpinäkyvyyteen erityisesti ohjeistuksen ja viestinnän osalta, kokonaiskustannusmallin toimivuuteen, valtuuden ja määrärahojen suunnitteluun, päätöksentekoon ja seurantaan. Akatemian tulee luoda läpinäkyvä seurantajärjestelmä strategisen tutkimuksen neuvoston hallinnointikuluille ja varmistaa, etteivät hallinnointikustannukset ylitä kolmea prosenttia vuotuisesta strategisen tutkimusrahoituksen myöntövaltuudesta. Akatemian tulee vuorovaikutuksessa rahoituksen saajien kanssa varmistaa, että Akatemian myöntämä rahoitus tulee määräajassa ja osoitettuun tarkoitukseen käytetyksi sekä ryhtyä tarvittaessa toimenpiteisiin epäkohtien korjaamiseksi.

Opetus- ja kulttuuriministeriön ja Akatemian välinen tulossopimus kaudelle 2013–2016 sisältää rajatun määrän indikaattoreita, mutta Akatemian tulee jatkossakin sisällyttää tilinpäätösraportointiin toimintaansa laajasti kuvaava indikaattoripatteristo, jotta Akatemian toiminnan kokonaisuudesta ja sen vaikuttavuudesta ja tuloksellisuudesta saadaan kattava kuva. Akatemian tulee lisäksi käynnistää seuraavan tulossopimuskauden 2017–2020 valmistelua varten toiminnallisen tehokkuuden, taloudellisuuden ja vaikuttavuuden seurantajärjestelmän ja -indikaattoreiden kehittämistyö.

Akatemia uudisti tasa-arvosuunnitelman vuosille 2014–2016. Suunnitelma sisältää kattavan ja realistisen tilanearvion tasa-arvon edistämiseksi tutkimusrahoituksessa ja hallintoviraston toiminnassa. Akatemialla on keskeinen rooli ja mahdollisuudet pitkäjänteisesti edistää tasa-arvoa. Näin ollen suunnitellut toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi tutkimusrahoituksessa voisivat olla tavoitteellisempia ja konkreettisempia.

Akatemian tulee yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa sopia tarvittavista jatkotoimista kokonaiskustannusmallityöryhmän ehdotusten pohjalta. Tässä yhteydessä Akatemian tulee tehostaa erityisesti viestintäänsä.

## 4. MINISTERIÖN TOIMENPITEET TULOKSELLISUUDEN PARANTAMISEKSI

Opetus- ja kulttuuriministeriö varautuu tarvittaviin jatkotoimiin, mitkä johtuvat Suomen Akatemian kansainvälisestä arvioinnista, valtioneuvoston periaatepäätöksestä valtion tutkimuslaitosten ja tutkimusrahoituksen uudistamisesta ja muista tutkimus- ja innovaatiojärjestelmää koskevista arvioinneista ja linjauksista.

Opetus- ja kulttuuriministeriö varautuu tarvittaviin toimenpiteisiin, mitkä johtuvat eduskunnan käsittelyssä olevan Suomen Akatemiaa koskevan lain säädösmuutoksista. Ministeriö valmistelee muun muassa esityksen asetukseksi Suomen Akatemiasta, esityksen Akatemian uuden hallituksen ja strategisen tutkimuksen neuvoston kokoonpanoksi ja tarvittavat talousarvio-toimenpiteet strategisen rahoitusvälineen perustamiseksi.

Opetus- ja kulttuuriministeriö edistää Akatemian, korkeakoulujen, TEM:n, Tekesin ja muiden tutkimusrahoittajien keskinäistä yhteistyötä tutkimuksen laadun, vaikuttavuuden ja tehokkuuden vahvistamiseksi.

Opetus- ja kulttuuriministeriö osallistuu aktiivisesti tutkimustulosten laaja-alaisen hyödyntämisen edistämiseen ja siihen liittyvän tietopohjan rakentamiseen. Uutta, Akatemian tiedepoliittista roolia vahvistavaa yhteistyömallia Akatemian ja opetus- ja kulttuuriministeriön välillä on käytetty erityisesti vuoden 2014 yliopistopalautteen valmistelussa.



# OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

11.06.2014

Tutkimusrahoitushakemusten käsittelykustannusten (e)

osuus rahoituspäätöksen euromäärästä

Tutkimusohjelmat	-	5,0	6,1
AP ja AT tutkijantehtävät	2,0	1,8	1,9
Akatemiahankkeet	2,4	1,7	2,1
Huippuyksikköohjelmat	1,4	-	1,4

\*\* 2011: uutena seurantakohteena tutkimuksen infrastruktuurit, tutkimusohjelmien luvut eivät vertailukelpoisia johtuen teknisistä ongelmista, 2012: ei tehty huippuyksikköohjelman rahoituspäätöksiä, tutkimuksen infrastruktuurien tiekarttapäivitys aloitettiin.

2013: Sis. tiekarttapäivitystyön. Huippuyksikköhakemuksia 34 kpl, kun v. 2012 aiehaussa 128 kpl hakemuksia.